

A SZERZŐI JOG ÉS AZ INTERNET VISZONYÁNAK EGYES KÉRDÉSEI¹

1. Bevezetés

A lehívásra hozzáférhetővé tétel (hétköznapi kifejezéssel: internetes felhasználás) számos kérdést felvet, kezdve a szerzői jog területisége és a lehívásra hozzáférhetővé tétel szükségszerű nemzetközi jellege között feszülő ellentmondástól, egészen a szerzői jog paradigma váltásáig, sőt, szélsőséges javaslatok szerinti megszüntetéséig.

Egy előadás témájának megválasztása során nem lehet azt az önkorlátozást túllépni, hogy az általános, különösen a hosszabb távon is érvényesként elfogadható, még inkább absztrakt következtetések levonására az információs társadalom és a szerzői jog egyes összefüggéseit feltárni szándékozó előadás, de akár egy tanulmány is kevésbé alkalmas.

Az alapkérdést ugyanis nem lehet szerzői jogi sapkában megválaszolni. A legáltalánosabb dilemma ugyanis az, hogy az internettel összefüggő jogviszonyokat kell-e egyáltalán szabályozni (itt már van igenlő válasz², bár ennek helyességét még ma is többen kétségben vonják), ha igen, akkor a nyílt elektronikus hálózatra, mint beszámítási pontra tekintettel kell-e a rendező elveket meghatározni, vagy a hagyományos szabályozási tárgyak szerint kell-e az internetre vonatkozó eltéréseket kezelni.

A mai helyzetben a nemzetközi és nemzeti jogalkotók nem gondolkoznak valamiféle „keresztülfekvő” internet-jogban. Az ettől eltérő kérdés, hogy az internet-jog (infokommunikációs jog), mint kutatási terület, vagy mint diszciplína helyénvaló, de csak akkor, ha az előbbi esetben a kutatás nem tekint el a szabályozási tényekről, az oktatás során pedig a hallgatók pontos képet adnak arról, hogy az

oktatott részterület a szóban forgó jogrendszerben (regionális jogrendszerben) hol foglal helyet.

2. Szerzői jogi kiindulópont

A szerzői jogi szemléletben a szerzői jogi törvények első pillérével, a mű fogalmának, pontosabban egyéni – eredeti jellegének meggyengülésével kell bármely elemzést kezdeni. Az előadás tárgya és terjedelme nem enged bővebb kifejtést, ezért csak utalni lehet arra, hogy az oltalmi kör funkcionális művekkel, ipari teljesítményekkel való bővítése az oltalom tartalmának felhívulását eredményezi.³

Másodszor beszélni kell a szerzői jog társadalmi szerepéről is. A szerzői jog alapvető szerepe nem csak fóként abban áll, hogy a szabadidő élvezetes eltöltéséhez egyedi szellemi tartalmat nyújtson. Ez csak a befektetés, az ipari teljesítmény védelméhez képest külön kezelendő szempont. A szerzői jog – talán elsősorban – az egyedi szellemi alkotásban megformált véleménynyilvánítási jog motorja. E motor hajtóanyaga a tulajdonszerű, de személyiségi elemekkel összefonódott kizárólagos jogba átírt szabadság, amely lehetővé teszi, hogy a szerző – ha úgy tetszik az eredeti jogosult – jogi, gazdasági autonómiájára építve gyakorolhassa a véleménynyilvánítási jogát, ebbe beleértve a műve szabad piaci értékesítését is.

Ezt azért kell kiemelni, mert az internet világában az egyik elismert érdek, hogy a közönség akadálytalanul, vagy a lehető legkevesebb akadály mellett jusson – például az információs jogra, vagy a véleménynyilvánítás szabadságára hivatkozva – a védett művekhez és teljesítményekhez. Amikor ez az érdek ütközik azzal a jogosulti érdekekkel, hogy a megváltozott technikai feltételek, tehát hálózati körülmények között se csökkenjen a jogvédelem szintje, akkor nem egyszerűen a tulajdon védelme ütközik az információs szabadsággal, hanem a vélemény- és információs szabadság két egyenrangú aspektusa között kell mérlegelni. Éppen ezt tette az USA Legfelsőbb Bírósága éppen internetes felhasználások és a védelmi idő felemelése összemérése kapcsán az Eldred vs. Aschroft ügyben⁴.

3. Az internetes jogsértésekre /felhasználásokra alkalmazandó jog

A globális felhasználásra alkalmazandó szerzői jog meghatározását egyelőre a hagyományos nemzetközi magánjogi keretek között, kapcsoló elvek közül válogatva kell keresni.⁵ Nem szabad azt hinni, hogy a WIPO egyezmények⁶ által megalapozott, az Európai Közösségben az Infosoc-irányelvvél némileg szorosabbá tett jöghasonlóság olyan jögegységet eredményezhetne, hogy jóformán mindegy, hogy mely állam joga alapján dől el egy internetes műfelhasználással kapcsolatos eset. Itt nemcsak arra kell gondolni, hogy vannak államok, amelyek nem csatlakoztak a WIPO Egyezményekhez, hanem arra, hogy sem a csatlakozás, sem pedig az EU-n belül az Infosoc-irányelv átültetése nem eredményez egyforma, „csereszabatos” jogokat, az eltérő nemzeti jogalkalmazásokról nem is beszélve.

A szükséges nemzetközi magánjogi válasz még nem született meg. Álláspontunk szerint nem is lehet a nemzetközi magánjog hagyományos keretei között egy globális felhasználásra irányadó jogot megnyugtatóan megtalálni. Csak egy TRIPs szélességű és kötelező erejű, szerzői jogi nemzetközi egyezményes egységes jog, a nemzetközi magánjogi kapcsoló elvek kikapcsolása kínálhatna elfogadható jogbiztonságot jogosultnak, felhasználónak és fogyasztónak egyaránt.

Még a létező jögegységesítésre is igaz, hogy kullog a technika mögött. Arról van szó, hogy mire megszülettek és hatályba léptek a szerzői jog és internet viszonyát legalábbis jogdogmatikai szinten rendezni hivatott nemzetközi és uniós aktusok⁷, azok részlegesen szinte azonnal el is avultak. Itt elég, ha arra utalunk, hogy a nemzetközi egyezményes megoldás alapját képező modell:

- tartalomszolgáltató=felhasználó
- közvetítő (hírközlési szolgáltatót nyújtó) szolgáltató
- a szolgáltatót igénybe vevő közönség, tehát, ha úgy tetszik, a felkutatható, azonosítható felhasználó helyébe ma már a tartalomszolgáltató nélküli, állandóan mozgásban lévő peer- to- peer (P2P) fájlmegosztó hálózatok lépnek az ezeket támogató szoftverekkel együtt.

A létező jogi megoldások, ideértve a bírósági döntéseket is, egy statikus, tartalomszolgáltatóra – hozzáférést biztosító szolgáltatóra – igénybe vevőre épülő hálózat feltételezésére épülnek. Erre utalnak azok az útkeresések, amelyek a műholdas sugárzás, mint határon túlnyúló felhasználás jogi minősítéséből indulnak ki, és ebből a szolgáltató letelepedési helye jogának alkalmazását szorgalmazzák. Szóba került még az irodalomban nyilvánosságra hozott szerzői mű felhasználása esetén a származási ország joga, illetve még nyilvánosságra nem hozott mű esetén a szerző személyes joga.⁸ Ezek a magukban logikus javaslatok elvileg is megdőlhetnek a központi adatbázis nélkül zajló fájlcsere (pl. Grokster-ügy⁹ – USA) keretében történő felhasználások megítélésében. Ha pl. az USA szerzői joga mögött meghúzódó szokásjogi /esetjogi magánjog még az analog világból nem ismerte volna a közvetett (secondary) jogsértés két esetét is,¹⁰ igen nehezen lehetett volna a jogosult javára eldönteni a fájlcserét támogató szoftver előállítója ellen indított ügyet.

A hagyományos nemzetközi magánjogi elvek közül a származási ország elvét pl. a védelmi idők összehasonlítása szempontjából a BUE is tartalmazza¹¹. Ez az elv azonban csődöt mond minden olyan regionális integrációban, amely gazdasági, piaci értékesítési szempontból, a szolgáltatások nyújtása, az árumozgás szabadsága védelmében is tiltja a jogalanyok közötti indokolatlan megkülönböztetést. Ilyen rendelkezés pl. a Római Szerződés 12. cikke, de megfelelője megtalálható más regionális együttműködésekre irányadó szabadkereskedelmi egyezményekben is. Emiatt pl. a közösségi jog a híres Puccini eset¹² nyomán a védelmi idő különbségek megszüntetése céljából a BUE 20. Cikkén alapuló, a BUE védelmi szintjét meghaladó belső jogot alkotott, nevezetesen a védelmi idő irányelvet.

Ebből az következhethet, hogy azok a javaslatok nem eléggé megfontoltak, a gyakorlat igényeire, és ha úgy tetszik, a jogbiztonságra nincsenek kellő figyelemmel, amelyek elhanyagolhatónak tekintik azt a hátrányt, amely abból adódna, hogy egy felhasználási helyen (országban) felhasznált nagyszámú műre (ez különösen igaz a fájlcsere) a származási ország szerint esetleg különböző jogokat kell alkalmazni. Az egyes országok szerzői anyagi jogai között ugyanis

jelentős különbségek lehetnek a BUE, TRIPS, Római Egyezmény, WCT és WPPT háttere előtt is, így például

- a szerző személye (alkotó, vagy megrendelő)
- a személyhez fűződő jogok és az azokról való lemondás terjedelme,
- a vagyoni jogok tára, struktúrája, átruházhatósága,
- a magáncélú másolási díjigények léte,
- a szabad felhasználások taxatív, vagy keretszabály alapján való meghatározása,
- a polgári, közigazgatási és büntető szankciók rendszere és összefüggései tekintetében.

Hasonló a helyzet a szerző személyes jogát nézve is. Először is a legtömegesebben felhasznált könnyűzenei művek általában többszerzősek. Ha a szerzőtársak személyes joga különböző, az ellehetetleníti a jogalkalmazást. Másodszor a ma még védett huszadik századi európai szerzők nem jelentéktelen része az ismert világesemények miatt kivándorolt, emiatt életművük több származási országhoz, és így több szerzői joghoz köthető (pl. Thomas Mann, Márai Sándor, Wass Albert, Rachmaninov, Bartók, Szolzsenyicin stb.)

A nemzetközi magánjogi megközelítés alapját jelentő territorialitás fogalma sem vált egyszerűbbé a digitális technika korában. A territorialitás elvének alkalmazásához meg kell határozni, hogy mely állam területén történik jogilag releváns felhasználási cselekmény. A szerver számítógép földrajzi helye és a többszörözést ellenőrzése alatt tartó személy gazdasági székhelye különböző lehet, és ennek van is jelentősége. Ha az analóg világban pl. a magyar székhelyű könyvkiadó rendelkezik a magyar nyelvű kézirat többszörözéséről (nyomdai sokszorosításáról), és ehhez közreműködőként akár a saját tulajdonában álló, akár tőle tulajdonosi szempontból független szlovákiai székhelyű nyomdát vesz igénybe, a többszörözési, felhasználási cselekmény helyét helyesen nem a közreműködő nyomda székhelyéhez helyes igazítani. Ezt az elvet minden bizonnyal

helyes követni a szerver fizikai helye és a működtető személy székhelye/gazdasági központja esetében is.

Mindenesetre a műholdas sugárzás körében, amelyet a határon túlnyúló felhasználások körében a lehívásra hozzáférhetővé tétel előfutárának tekinthetünk, már született normatív és eseti döntésbe foglalt megoldás is. A normatív megoldást a Műhold – Irányelv nyomán a magyar szerzői jogban is megtalálhatjuk¹³, az Európai Bíróság pedig a Lagardère – esetben¹⁴ úgy vágta el a gordiusi csomót, hogy a műholdas televízió-szervezettel szemben díjigényt érvényesítő hangfelvétel-előállító mind a központi ügyintézés, és műsorszerkesztés helyén, mind a műsor tényleges fellövésének államában követelhet díjat a televízió-szervezettől.

A már említett WIPO egyezmények és INFOSOC – Irányelv meghatározta az internetes felhasználás kezeléséhez szükséges vagyoni jogok fogalmát. A megfelelő vagyoni jogok léte azonban még nem oldja meg a territorialitás elve alkalmazásának nehézségeit.

Az internetes felhasználás határon átnyúló jellegéből adódó kérdés összetartozó régiókon belül, így az Európai Unióban sajátosan jelentkezik. Utalni kell azokra a szerződéses megoldásokra és uniós jogvitákra, amelyek az un. regionális, európai szerzői és szomszédos jogi felhasználási engedélyezés kapcsán bontakoztak ki. E megoldások és jogviták éppenséggel a *lex loci protectionis* kapcsolóelve alkalmazásának mentén születtek (pl. hangfelvétel-előállítói közös jogkezelő szervezetek megállapodása az un. simulcasting felhasználással összefüggő díjigények kezelésére¹⁵, amely lehetővé teszi, hogy a felhasználással érintett bármely állam területén a felhasználással érintett összes állam területén hatályos engedélyt kapjon a felhasználó.) A szerzői zenei közös jogkezelő szervezetek is kidolgoztak és egy ideig alkalmaztak is egy EU versenyjogi szempontból kifogásolt konstrukciót (Santiago-Barcelona megállapodás). Ennek helyébe valószínűleg egy másik, az EU Bizottság által is támogathatónak vélt közösségi engedélyezési konstrukció lép¹⁶. Az üzleti megoldások keresése folyik.

4. A szabad felhasználás egyes kérdései

A nemzetközi egyezményes, nagyszemű háló legkényesebb kérdése a szabad felhasználások rendezése. A BUE egy esetre vonatkozó, majd a TRIPS és a WIPO szerződések által az irodalomban vitatottan kiszélesített hatályú háromlépcsős tesztje a nemzeti jogalkotó számára jelent korlátot. Ha ez így van, akkor helyes-e, ha e tesztet egy nemzeti törvény megismétli? A magyar Szjt. 33.§ magában foglalja e korlátot, azonban úgy, mint a taxatíván felsorolt szabad felhasználások eseti mércéjét. Vizsgálható, hogy helyén van e ez a szabály?

A szabad felhasználáson belül is a legtömegesebb eset a magáncélú másolás, pontosabban a természetes személyek magáncélú digitális másolása, amely internetes környezetben vált igazán akut problémává. A WIPO szerződések kapcsán az világos, hogy a magáncélú másolás továbbra is a szerzői kizárólagos jog alóli kivétel, (még) nem vált a szerzői joggal azonos minőségű korlátozó joggá.

A magáncélú többszörözés vizsgálható az INFOSOC-irányelvvél, illetve annak átültetésével összefüggésben is. Tisztázandó itt egyfelől a hatásos műszaki intézkedés (TPM), másfelől a magáncélú másolás, illetve a másolással keletkező hátrány kompenzálására hivatott díjigények viszonya.¹⁷ Az tény, hogy a díjigények Közösségen belüli fakultatív léte, és különböző mértéke a belső piacon egyensúlytalanságot eredményez. Az a rendelkezés, hogy a díjigény megállapítása során a TPM alkalmazására megfelelő figyelmet kell fordítani (Szjt. 20.§) – magyarázatot igényel. Azt jelenti-e a szabály, hogy nem létezik a szabad felhasználásra „jog” akkor, ha a jogosult TPM-et alkalmaz? Ha ezt jelenti, akkor ezt a megállapítást össze kell kötni azzal az általánosan elfogadott, a WIPO szerződések-ből is folyó elvvel, amely szerint a szabad felhasználás általában nem jelent igényt a szerzői joghoz képest. Vagy pedig azt jelenti a „kellő figyelem fordítása”, hogy a valóban hatásos, tehát gyakorlatilag fel nem törhető TPM alkalmazása kiolthatja, vagy csökkentheti a kompenzációs díjigényeket?

Ma már néhány EU tagállami nemzeti jog bizonyítja, hogy az INFOSOC-irányelv 6. Cikk (4) bekezdése, a hatásos műszaki

intézkedéssel szemben érvényesíthető szabad felhasználási igények szabálya hogyan ültethető át. Az is világos, hogy a szabad felhasználás és a kizárólagos jog új típusú egyensúlyához hozzátartozik, hogy a magáncélú másolás egyes kiemelt eseteiben és más néhány közérdekű szabad felhasználás esetében a TPM alkalmazását megelőzheti a szabad felhasználó igénye. Erre a magyar jog is kínál megoldást.¹⁸

Az INFOSOC-Irányelv egyébként nem teremtett jogegységesítést a szabad felhasználások szabályozása terén sem. Sőt, az opciók, és a homályos általános felhatalmazás¹⁹ csak növeli a tagállami szerzői jogi törvények közötti különbségeket.

4. Az internetes felhasználások és a jogérvényesítési irányelv²⁰

A jogérvényesítési irányelv a TRIPs szabályozásnál szélesebb körben öleli fel azoknak a körét, akikről a bitorlónak/jogsértőnek tájékoztatást kell adnia; így nevezetesen azokat is kötelezetteknek tekinti, akik a bitorló termék birtokában vannak, akik a bitorló szolgáltatást igénybe veszik, vagy akiknek a szolgáltatásait a bitorló igénybe vette. Az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások területén értelemszerűen kérdésként merül fel, hogy a közvetítő szolgáltatónak is kell-e adatot szolgáltatnia a szolgáltatását igénybe vevő, bitorló/jogsértő magatartást megvalósító tartalomszolgáltatóról, vagy mentesül ezen kötelezettség alól az elektronikus kereskedelmi felelősségkorlátozás²¹ alapján?

A Jogérvényesítési Irányelv átültetése valamennyi szellemi tulajdoni törvénybe megtörtént.²²

A Jogérvényesítési irányelv 8. Cikke alapján a tagállamok kötelesek biztosítani, hogy a szellemi tulajdonjog megsértése miatt indított eljárásokkal összefüggésben és a felperes indokolt és arányos kérelmére az illetékes bíróságok elrendelhessék, hogy a szellemi tulajdonjogot sértő áruk vagy szolgáltatások eredetéről és terjesztési hálózatairól a jogsértő és / vagy az a személy adjon tájékoztatást, aki

- kereskedelmi mértékben birtokolta a jogsértéssel érintett dolgokat;

- kereskedelmi mértékben vette igénybe a jogsértéssel érintett szolgáltatásokat;
- kereskedelmi mértékben nyújtott szolgáltatást a jogsértés elkövetéséhez;
- fent felsorolt személyek állítása szerint közreműködött a jogsértéssel érintett dolgok előállításában és terjesztésében, illetve a jogsértéssel érintett szolgáltatások nyújtásában.

A Jogérvényesítési irányelv megállapítja a tájékoztatás tartalmát,²³ és a tájékoztatáshoz való jog gyakorlása során figyelembe veendő egyéb, e jogot részben tágító, részben szűkítő rendelkezéseket is²⁴. Ezek közül a személyes adatok kezelésére vonatkozó szabályok figyelembe vétele a legjelentősebb, ugyanis azt mondja ki, hogy a tájékoztatási jog fennállása nem érinti, azaz nem sértheti a fennálló adatkezelési /adatvédelmi szabályok érvényesülését.

A szellemi tulajdoni törvények (szerzői jogi törvény, szabadalmi törvény, védjegy törvény, használati mintaoltalomról szóló törvény, formatervezési mintaoltalomról szóló törvény, a félvezető termékek topográfiájának védelméről szóló törvény) azonos tartalmú, a TRIPs egyezményhez való csatlakozással összefüggésben²⁵ beiktatott rendelkezései szerint – a szellemi tulajdon jogosultja – egyéb igényei mellett – választása szerint követelheti, hogy a jogsértő szolgáltatáson adatot a jogsértéssel érintett áruk, illetve szolgáltatások előállításában, forgalmazásában, illetve teljesítésében résztvevőkről, valamint az ilyen áruk terjesztésére kialakított üzleti kapcsolatokról. E tájékoztatási igény csak a jogsértő személyével szemben érvényesíthető. Ez volt a helyzet a jogérvényesítési irányelv átültetése előtt.

A Jogérvényesítési irányelv szerint a tájékoztatás tartalma is bővebb, pontosabban részletesebb a szabály, mint a hatályos jogban. Nemcsak az értékesítési láncra, hanem az értékesített dolog (szolgáltatás) mennyiségére, megjelölésére és ellenértékére is kiterjed, bár, ha teszünk egy valódi tartalmi összehasonlítást, valószínűnek látszik, hogy a TRIPs alapú igény alapján is el lehet jutni ugyanahhoz a tájékoztatáshoz.

A példát az Sztj-től²⁶ vesszük:

TRIPS szerint	A jogérvényesítési Irányelv szerint
<p>adatszolgáltatás a jogsértéssel érintett dolgok vagy szolgáltatások előállításában, forgalmazásában, illetve teljesítésében résztvevőkről, a jogsértő felhasználásra kialakított üzleti kapcsolatokról;</p>	<p>adatszolgáltatás a jogsértéssel érintett dolgok, illetve szolgáltatások előállításában, forgalmazásában, illetve teljesítésében résztvevők, a jogsértéssel érintett dolgokat birtoklók, valamint a forgalmazásba bevonni kívánt vagy bevont nagy- és kiskereskedők nevééről és címéről; valamint a jogsértéssel érintett dolgok, illetve szolgáltatások előállított, forgalmazott, illetve igénybe vett, valamint megrendelt mennyiségéről, továbbá az azokért adott, illetve kapott ellenértékről.</p>

Ha a tömörebb, TRIPS szerinti szabályt nézzük, abból is következik, hogy az értékesítési lánc résztvevőire, az értékesített mennyiségekre és az árakra vonatkozik a tájékoztatás, különben a szabály értelmetlen lenne. A bővebb rendelkezés a tervezett értékesítésre, illetve szolgáltatásra való utalással több, de ez meglehetősen üres halmaz, ilyen tájékoztatást a gyakorlatban soha senkitől nem lehet sem kapni, sem pedig kikényszeríteni.

A Jogérvényesítési Irányelv fő újdonsága, hogy szélesebb körben öleli fel azoknak a körét, akikről – a jogsértővel együtt, vagy külön – tájékoztatás követelhető. E személyi körbe tartozik a 8. Cikk (1) bekezdés c) és d) pontja szerint, aki üzletszerűen (kereskedelmi mértékben) nyújt szolgáltatásokat a jogsértő tevékenységekhez; vagy aki az ilyen személy állítása szerint részt vett jogsértő szolgáltatások nyújtásában. Röviden: az értékesítési lánc jogsértőtől különböző, kereskedelmi mértékű (üzletszerű) szolgáltatást nyújtó részvevőivel szemben is gyakorolható a tájékoztatási jog.

A tájékoztatási jog bevezetése kapcsolatban állt az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal

összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001. évi CVIII. törvény (Ektv.) 2005. évi módosításával is²⁷.

A Jogérvényesítési irányelv általában nem érinti az EKI-t²⁸, és különösen nem érinti EKI 12-15. cikke szerinti, a közvetítő szolgáltatók javára fennálló felelősségkorlátozást.

A tájékoztatási jog bevezetése csak a kereskedelmi mértékű (üzletszerű) jogsértő cselekményekkel illetve ilyen szolgáltatásokkal kapcsolatban kötelező. A jogérvényesítési irányelv (14)-es preambulum-bekezdése alapján kereskedelmi mértékű (üzletszerű) az a cselekmény, amelynek célja közvetlen, vagy közvetett gazdasági vagy kereskedelmi előny elérése. E körbe a jóhiszemű végfogyasztók /végfelhasználók cselekményei nem tartoznak bele.²⁹

Az Ektv. hatálya alá tartozó szolgáltatások közül az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások³⁰, valamint az elektronikus kereskedelem körén kívül eső, de ellenszolgáltatás fejében nyújtott információs társadalmi szolgáltatások³¹ kétség kívül üzletszerűen nyújtott (kereskedelmi mértékű) szolgáltatások a Jogérvényesítési irányelv és az Ektv. összevetése alapján.

Az információs társadalmi szolgáltatások, és ezen belül az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások körében az elektronikus út alkalmazása miatt az a tipikus, hogy szellemi tulajdonjog jogosultja a jogsértést, illetve a jogsértőnek vélt cselekményt nem közvetlenül, tehát nem a jogsértőnél, hanem közvetítő szolgáltató³² Internet Protokoll (a továbbiakban: IP) címén / domain neve alatt észleli.

Felvetődik ezért az a kérdés, hogy a közvetítő szolgáltatónak is kell-e tájékoztatást adnia a szolgáltatását igénybe vevő, jogsértő magatartást megvalósító tartalomszolgáltatóról, vagy mentesül ezen kötelezettség alól a felelősség korlátozására vonatkozó³³ és a tartalom figyelése alól mentesítő³⁴ rendelkezésekre történő hivatkozással.

Az EKI-ben és ennek nyomán az Ektv.-ben meghatározott felelősség korlátozás a közvetítő szolgáltatót kizárólag a jogsértő tartalommal, pontosabban annak hozzáférhetővé tételével összefüggő kártérítési, és egyéb, pénz fizetésében álló felelősség alól mentesíti (a felelősségkorlátozás egyes eseteire vonatkozó feltételek teljesülése esetén a közvetítő szolgáltató értelemszerűen, az alanyi oldali feltételek hiányában mentesül a büntetőjogi felelősség alól

is). Megalapozatlanok azok az álláspontok, amelyek a közvetítő szolgáltatók nemleges felelősségét tekintik kiinduló pontnak. A közösségi jogalkotói cél az volt, hogy a közvetítő szolgáltatókat anyagi (pénz fizetésében álló) felelősség alól mentesítsék azért, hogy ne terhelje az e-gazdaság fejlődését, és általában az internet-használat terjedését az anyagi joghátránnyal való fenyegetettség olyan esetekben, amikor nem várható el a közvetítő szolgáltatótól a más által közrebocsátott tartalom ellenőrzése.

A közvetítő szolgáltató is köteles a jogsértés abbahagyását, eltiltását elrendelő bármely jogalapon (polgári jogi, büntetőjogi, közigazgatási jogi) hozott határozatot teljesíteni.³⁵

Ilyen eltiltó tartalmú végzés közigazgatási jogi alapja lehet például az előzetes engedélyezést kizáró elv alóli kivétel körébe³⁶ tartozó jogszabályt sértő szolgáltatói cselekmény, vagy magatartás.

Polgári jogi jogalapot jelenthet például az eltiltásra az olyan közvetítő szolgáltatói cselekmény, amely túlnyúlik az Sztj 35.§ (6) bekezdésében meghatározott szabad felhasználáson (un. ideiglenes, vagy átmeneti többszörözés), tehát szerzői jogi engedélyezés alá esik (ilyen lehet kétség kívül a tárhely-szolgáltatás alapján végzett tartós tárolás, és vitathatóan e körbe tartozhatnak a gyorsító tárolás egyes esetei is).

Jogirodalmi nézetek és egyes európai országok bírói gyakorlata³⁷ pedig megállapíthatónak látja a szerzői joghoz kapcsolódó adatbázis-jog megsértését, illetve engedélyhez kötött nyilvánossághoz közvetítésnek tekinti, ha a jogosult engedélye nélkül a tartalomra (tehát nem egy honlap nyitó, hanem belső oldalára) vezető un. mély linket (internetes hivatkozást) helyeznek el keresőszolgáltatásban (ezen álláspontok alapja, hogy számos honlap megfelel az adatbázis előállítóját megillető jogvédelem feltételeinek).³⁸

A közvetítő szolgáltatók felelősségéről rendelkező EKI fejezet címe is az említett szolgáltatók felelősségéről (és nem a felelősség kizárásáról) rendelkezik.

Az EKI (45)-ös preambulumbekzdése alapján „a közvetítő szolgáltatók felelősségének az irányelvben megállapított korlátozásai nem érintik a különböző típusú (értsd: különböző jogszabályokon alapuló) eltiltó tartalmú határozatok meghozatalának lehetőségét; ilyen határozatok lehetnek különösen olyan bírósági vagy közigaz-

gatási határozatok, amelyek valamilyen jogsértés abbahagyását vagy megelőzését – ideértve a jogellenes információ eltávolítását vagy az ahhoz való hozzáférés megszüntetését – rendelik el.“

Ennek az elvnek a jogszabályi formába öntése az EKI 12. Cikk (3) bekezdése az adatátviteli (hozzáférési) szolgáltatásra, 13. Cikk (2) bekezdése a gyorsító tárolásra, valamint a 14. Cikk (3) bekezdése a tárhely szolgáltatásra nézve. Ide kell kapcsolni az EKI 18. Cikk (1) bekezdését, amely szerint lehetővé kell tenni bármely információs társadalmi szolgáltatóval szemben megszüntető tartalmú, tehát eltiltást, abbahagyást előíró ideiglenes intézkedés elrendelését állított jogsértés esetén.

Végül hivatkozni kell a tartalom figyelésének kötelezettsége alóli mentesítést lehetővé tevő EKI 15. Cikkre. Az (1) bekezdés tartalmazza a mentesítési felhatalmazást, a (2) bekezdés viszont a bíróságok és hatóságok irányában fennálló, tárhely szolgáltatás esetén a szolgáltatást igénybe vevőre kiterjedő tájékoztatási kötelezettség előírására ad lehetőséget.

Egyfelől az EKI fenti rendelkezései, másfelől a jogérvényesítési irányelv 3. Cikk a) pont és 8. Cikk összevetése alapján megállapítható, hogy a közvetítő szolgáltatók felelősségkorlátozása nem zárja ki a Jogérvényesítési irányelv szerinti tájékoztatási jog párjaként szabályozható tájékoztatási kötelezettség bevezetését.³⁹

Az un. magánjellegű közlés fogalma a tájékoztatáshoz való jog (a közvetítő szolgáltató szemszögéből: tájékoztatási kötelezettség) kulcsa.

Ha ugyanis egy „elektronikus hálózati jelenlét“ nem éri el az információs társadalmi szolgáltatás szintjét, vagyis csak magánközlés zajlik elektronikus úton, akkor az Ektv. és az elektronikus hírközlési adatvédelmi szabályok logikája szerinti magánközlő személyre (igénybe vevőre) nézve nem érvényesíthető a tájékoztatáshoz való jog, azaz névtelen maradhat (akkor is, ha szerzői, vagy iparjogvédelmi jogot sért).

Így lényeges kérdés, hogy a fájlcsereelő természetes személy magánközlést végez-e, tehát adatai megtudakolhatók-e az egyszerű hozzáférést biztosító szolgáltatótól, amely szerzői jogi értelemben soha nem minősül felhasználónak. Az Ektv szerint „magánjellegű közlés: a kereskedelmi, üzleti vagy hivatásszerű tevékenység vagy

közfeladat körén kívül eső célból eljáró személy által használt elektronikus levelezés vagy azzal egyenértékű, egyéni közlésre alkalmas kommunikációs eszköz útján, információs társadalommal összefüggő szolgáltatás igénybevételel történő közlés, ideértve az ilyen módon tett szerződési nyilatkozatokat is”.⁴⁰

Abból lehet kiindulni – ez a gyakorlat – hogy a hozzáférést biztosító szolgáltató azonosítható, hiszen nyilvános adatbázisból meg lehet tudakolni, hogy mely internet címet mely szolgáltató „osztotta ki”.

A fájlcsere több mint szabad magáncélú másolás – ez szerzői jogi szemmel evidens, hiszen

- megvalósul nyilvánossághoz közvetítés is a szerzői jogilag védett fájlok továbbítása útján, és
- a másolatkészítés sem magánérzékelés céljára, hanem nyilvánossághoz közvetítési célra is történik, tehát ez is ütközik a szabad felhasználás három lépcsős tesztjébe.⁴¹

Emiatt a fájlcsere magánszemély – a magánközlés fent idézett fogalmának törvényi értelmezésétől függően – túlléphet a magánközli személyen és az Ektv. értelmében szolgáltatóvá válhat. A szolgáltatót viszont az Ektv. alapján terheli az a kötelezettség, hogy adatait, ideértve az elérhetőségét biztosító adatokat is, folyamatosan közölje⁴². Más szóval a szolgáltatóvá „avanzsáló” magánszemélyre már a lex specialis, tehát az Ektv. szerint is fennálló tájékoztatási kötelezettség vonatkozik, amely sajátos kivételt jelent az igénybevevőt (elektronikus hírközlési értelemben: előfizetőt) egyébként teljesen indokoltan megillető adatvédelem alól.⁴³ Ekkor már felvetődik a kereskedelmi mértékű hozzáférési szolgáltatást nyújtó szolgáltató tájékoztatási kötelezettsége a fájlcsere személyek adatairól. Ugyanakkor az elektronikus hírközlési adatvédelmi szabályokból, és abból, hogy a hozzáférést biztosító szolgáltató (sem) köteles az átvitt tartalmat figyelni, az is következhet, hogy polgári jogi jogérvényesítés keretében nem lehet a hozzáférés biztosító adat-szolgáltatót természetes személyek adatainak közlésére kötelezni.

A cikk szerzője nem szeretné azt látni, hogy a szerzői jogi jogérvényesítés elérje a magánháztartásokat, a kollégiumi szobákat, és a szerzői jog a magánszféra egyik utált korlátját jelentse a

tömegek, különösen a fiatalok számára. A fenti leírás egyszerű jogi levezetés volt. A bírói gyakorlatnak kell megtalálni azt a határt, ahol az adatvédelem még megelőzi az egyébként alapos jogérvényesítési szempontot.

JEGYZETEK

- 1 A Szegedi Tudományegyetemen 2003. szeptemberében tartott előadás alapján készült, a kézirat 2006. júniusi lezárásáig történt fejleményeket is feldolgozó írás. A cikk tartalma ezért eltér az előadástól.
- 2 Ld. pl. a német BGH döntését (5.7.2005,(VII ZB 5/05), amely a domain névre vonatkozó igényt követelésként zálogtárgynak tekint. Ugyancsak említhetők .eu tartományba bejegyezhető internetes tartománynevek, amelyeknek a bejegyzéséről (használatba adásáról) az Európai Unióban eddig a világon példátlanul jogforrások, mégpedig közösségi rendelet és ezt végrehajthó bizottsági rendelet rendelkeznek. (Az Európai Parlament és a Tanács 733/2002/EK rendelete az a.eu felső szintű domain bevezetéséről, a Bizottság 874/2004/EK rendelete a.eu felső szintű domain bevezetésére és funkcióira vonatkozó általános szabályok, valamint a bejegyzésre irányadó elvek megállapításáról.) Ezekben felfedezhetők olyan szabályok, amelyek immár a tárgyi jogban is elismerik, hogy az internetes tartománynev a szellemi vagyon része, a kereskedelmi név egyik fajtája, és ekként a vagyoni forgalom tárgya lehet. A közösségi rendelet 7. Cikke fenntart minden, a.eu felsőszintű tartománynévhez kapcsolódó szellemi tulajdonjogot, ideértve a tartománynevek nyilvántartására szolgáló adatbázisokhoz kapcsolódó jogokat. Ez annyit jelent, hogy az Európai Unió az „állami” (uniós) vagyon részének minősíti e létező jogokat, tehát ezekkel csak az Unió rendelkezhet (a gyakorlatban mintegy koncesszió útján).
- 3 Gyertyánfy Péter: Kell-e még szélesebb szerzői jog? Magyar Tudomány 2/2003:226-230., Gyertyánfy Péter: Meddig terjedjen még a szerzői jog? Jogtudományi Közöny 9/2001:337-348.
- 4 Eldred et al. v. Ashcroft No. 01-618., January 15, 2003, <http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?court=us&vol=000&invol=01-618>
- 5 Pl: Gyertyánfy Péter: Az alkalmazandó jog kérdése az internettel kapcsolatos jogvitákban. Magyar Jog 8/2000:491-494.
- 6 2004. évi XLIX. törvény a Szellemi Tulajdon Világszervezete 1996. december 20-án, Genfben aláírt Szerzői Jogi Szerződésének, valamint Előadásokról és a Hangfelvételekről szóló Szerződésének kihirdetéséről, 2001/29/EK irányelv
- 7 Ld. az előző jegyzete
- 8 Ld. pl. Dr. Milassin László: Az információs társadalom és az EU szerzői joga című doktori értekezés (a védés időpontja: 2005. november 29.)
- 9 Metro-Goldwin-Mayer Studios Inc. et al. v. Grokster, Ltd., et al., No. 04-480., June 27, 2005, <http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?court=us&vol=000&invol=04-480>
- 10 Idézet a Grokster – ítéletből: „When a widely shared product is used to commit infringement, it may be impossible to enforce rights in the protected work effectively against all direct infringers, so that the only practical alternative is to go against the device's distributor for secondary liability on a theory of contributory or vicarious infringement. One infringes contributorily by intentionally inducing or encouraging direct infringement, and infringes vicariously by profiting from direct infringement while declining to exercise the right to stop or limit it. Although „[t]he Copyright Act does not expressly render anyone liable for [another's] infringement,” (Sony, 464 U. S., at 434), these secondary liability doctrines emerged from common law principles and are well established in the law (...).”
- 11 BUE 7. Cikk 8. bekezdés
- 12 C-360/00, előzetes döntés, az NSZK Szövetségi Bírósága utalása alapján:Hessen tartomány és a G. Ricordi & Co. Bühnen- und Musikverlag GmbH közötti ügyben, amelynek az volt a tárgya, hogy kell-e engedélyt kérni az 1993/94-es, illetve 1994/95-ös évadban Puccini: Bohémélet c. operájának az előadásához.
- 13 V.ö. Sztj 26.§ (2) bekezdés, különösen az utalást a Műhold-Irányelvre,

- 14 C-192/04, Lagardère Active Broadcast, az Europe 1 communication SA jogutóda több alperes ellen
- 15 IFPI Simulcasting, 2003/300/EK - a simulcasting engedélyezési jogot a hangfelvétel kiadók bármely, a simulcastinggal érintett államban működő közös jogkezelő szervezetétől meg lehet szerezni, vagyis a Bizottság szerint az internetes felhasználás engedélyezése során a felhasználókkal szemben versenyezzenek a közös jogkezelő társaságok.
- 16 2005/737/EK a Bizottság Ajánlása a jog-szerű online zeneiszolgáltatás érdekében a szerzői és szomszédos jogok közös, határokon átnyúló kezeléséről. Az Ajánlás értelmezéséről, az azzal összhangban álló üzleti modellek kidolgozásáról a kézirat lezárásakor is vita folyik.
- 17 Egy friss francia döntés szerint a TPM-mel szemben nem gyakorolható a magánmásolási jog: Studio Canal vs. Perquin, Cour de cassation, Arret No. 549, 05-15.824, 2006. 02.28. szemben a Perquin vs. Universal Pictures Video France. (Mulholland Drive ügy). -A fogyasztó nem tud sima VHS másolatot készíteni a DVD-n található TPM miatt. No. RG 03/8500, Cour d'Appel, 2005. április), WIPR, 04/067,8, A döntés kimondja, hogy a TPM – mel szemben a magánmásolási szabad felhasználás nem felel meg a három lépcsős tesztnek. Az MSZH mellett működő Szerzői Jogi Szakértő Testület is így foglalt állást egy megkeresésre 2006. tavaszán (a döntés még nem került nyilvánosságra).
- 18 Sztj. 95/§ A., 105/A.§
- 19 2001/29/EK irányelv, 5. Cikk (2) bekezdés o) pont
- 20 A szellemi tulajdonjogok érvényesítéséről szóló 2004/48/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (2004. április 29.)
- (Enforcement Directive / Jogérvényesítési irányelv)
- 21 Az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem egyes jogi kérdéseiről szóló 2000/31/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (EKI/) 12-15. Cikk, a magyar jogba történő átültetés
- 22 2005. évi CLXV. tv., hatályos 2006. április 15.-től
- 23 8. cikk (2) bekezdés
- 24 8.Cikk (3) bekezdés a) -e) pontok
- 25 1998. évi IX. törvény
- 26 Sztj 94.§ (1) bekezdés d), és (6) bekezdés
- 27 2005.évi CLXXI. tv.
- 28 3. Cikk a) pont
- 29 Ezt átvették az átültető törvények is, ld. pl. Sztj. 94.§ (5) bekezdés
- 30 Ektv. 2.§ a) pont
- 31 Ektv. 2.§ f) pont
- 32 Ektv. 2.§ l) pont
- 33 Ektv. 7.-13.§
- 34 Ektv. 7.§ (5) bekezdés
- 35 Ektv.7.§ (4) bekezdés első mondat
- 36 EKI 4. Cikk (2), átültetve: Ektv.3. § (2) bekezdés, Eht. 10.§ m) pont
- 37 V.ó.Tóth Péter Benjamin: Bűnös kapcsolatok? A hiperlinkek és a szerzői jog. Magyar Jog 10/2002:577-591.
- 38 Sztj. 60/A. és 84/A.§-ok
- 39 A jogalkotó nem vezette be a tájékoztatási jog tükröképét jelentő tájékoztatási kötelezettséget az Ektv-ben, pedig egy ilyen rendelkezés – fenntartva az adatvédelmi szabályok elsőbbségét – tisztább vizet önthetett volna a pohárba.
- 40 Ektv.2.§ m)
- 41 Sztj 33.§ (2)
- 42 Ektv. 4.§, és Ektv. 2.§ k) pont, amely szerint a szolgáltató természetes személy is lehet.
- 43 Ektv. 13/A.§, különösen az egyéb törvényre utaló (9) bekezdés, és Eht.157-159.§-ok.